

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

УДК 711.4:37.014.5:332.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18830784>

Освітній аспект нової урбаністики та проєкти розвитку громад¹

Омельяненко Олена Миколаївна,

д-р філософії, науковий співробітник, Інститут економіки промисловості
НАН України, Київ, Україна, <http://orcid.org/0000-0001-8993-806X>

Омельяненко Віталій Анатолійович,

д-р. екон. наук, проф., професор кафедри бізнес-економіки та
адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.
Макаренка, Суми, Україна; провідний науковий співробітник, Інститут
економіки промисловості НАН України, Київ, Україна,
<http://orcid.org/0000-0003-0713-1444>

Прийнято: 13.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

***Анотація.** Освіта дорослих має величезний потенціал для розвитку громад, підтримки соціальної згуртованості, професійної адаптації та відновлення після криз. Метою дослідження є визначення перспективних векторів освітньої політики та публічного дискурсу в громадах з позицій нової урбаністики. Розглянуто основні ідеї та принципи нової урбаністики, що впливають на попит на освітні продукти. Визначено, що сучасні освітні заклади (школи, університети, центри неформальної освіти) вже не*

¹ Публікацію підготовлено в рамках наукових проєктів молодих вчених МОН України «Цифрові трансформації для забезпечення цивільного захисту та повоєнного відновлення економіки в умовах екологічних і соціальних викликів» (№ 0124U000549) і «Моделювання та прогнозування соціально-економічних наслідків реформ вищої освіти і науки у воєнний час» (№ 0124U000545)

обмежуються класичними ролями передавання знань, вони стають відкритими хабами взаємодії, де відбувається обмін досвідом між поколіннями, культурами, професіями. Освітній компонент у парадигмі нової урбаністики набуває стратегічного значення, перетворюючись із супровідного елементу розвитку на його ключовий інструмент. Освіта виступає не лише середовищем формування знань, а й механізмом проєктної взаємодії, у межах якої виробляються рішення для просторової, соціальної та економічної трансформації громад. З огляду на це виникає потреба в системному осмисленні взаємозв'язків між освітніми практиками, проєктними підходами та формуванням інноваційних спільнот. Для відображення цієї логіки запропоновано структурно-логічну модель освітнього потенціалу нової урбаністики, що демонструє механізми інтеграції навчання, партнерства та інновацій у процес стратегічного розвитку громад. Представлено систематизовані типи освітніх проєктів у новій урбаністиці, що включає більше форматів, їх описів і прикладів із акцентом на простір, партисипацію, соціальну інклюзію та інновації. Наведено приклади освітніх проєктів у громадах, що реалізуються в контексті нової урбаністики в Україні. Визначено ключові напрями освіти дорослих в контексті нової урбаністики. Запропонована концепція просторово-інтегрованого навчання для дорослих у новій урбаністиці та визначено її ключові принципи. Розглянуто ідею «корисного фахівця для громади» – людини, чия професійна діяльність поєднує експертність, соціальну емпатію, міждисциплінарність і локальну включеність. Наведено приклади корисних фахівців для громади, їх ролі, навички та приклади застосування.

Ключові слова: освіта дорослих, розвиток громад, нова урбаністика, освітні проєкти, просторово-інтегроване навчання.

The educational aspect of new urbanism and community development projects

Olena Omelianenko,

PhD, Researcher, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <http://orcid.org/0000-0001-8993-806X>

Vitaliy Omelyanenko,

DrSc. (Economics), Professor, Professor of Business Economics and Administration Department, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine; Leading Research Fellow, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <http://orcid.org/0000-0003-0713-1444>

Abstract. *Adult education has enormous potential for community development, supporting social cohesion, professional adaptation and recovery from crises. The aim of the study is to identify promising vectors of educational policy and public discourse in communities from the perspective of new urbanism. The main ideas and principles of new urbanism that influence the demand for educational products are considered. It is determined that modern educational institutions (schools, universities, informal education centers) are no longer limited to the classical roles of knowledge transfer, they are becoming open hubs of interaction where experience is exchanged between generations, cultures, and professions. The educational component in the paradigm of new urbanism acquires strategic importance, transforming from an accompanying element of development into its key tool. Education acts not only as an environment for knowledge formation, but also as a mechanism for project interaction, within which solutions are developed for the spatial, social, and economic transformation of communities. In*

view of this, there is a need for a systematic understanding of the relationships between educational practices, project approaches and the formation of innovative communities. To reflect this logic, a structural-logical model of the educational potential of new urbanism is proposed, which demonstrates the mechanisms for integrating learning, partnership and innovation into the process of strategic community development. Systematized types of educational projects in new urbanism are presented, which include more formats, their descriptions and examples with an emphasis on space, participation, social inclusion and innovation. Examples of educational projects in communities implemented in the context of new urbanism in Ukraine are given. Key areas of adult education in the context of new urbanism are identified. The concept of spatially integrated learning for adults in new urbanism is proposed and its key principles are defined. The idea of a “community-useful professional” is considered – a person whose professional activity combines expertise, social empathy, interdisciplinarity and local inclusion. Examples of community-useful professionals, their roles, skills and examples of application are given.

Keywords: *adult education, community development, new urbanism, educational projects, spatially integrated learning.*

Постановка проблеми. Освіта – це одна з речей, яка справді може змінити громаду зсередини. Вона не просто дає знання, а формує мислення, активну позицію, бажання щось змінювати навколо себе. Саме завдяки освіті люди краще розуміють, як працює громада, як ухвалюються рішення, і як вони самі можуть на це впливати. Без освіти (не лише шкільної чи університетської, а й неформальної, професійної, громадянської) складно говорити про сталий розвиток. Розвиток громади варто розглядати не лише виключно з інфраструктурної точки зору, а розуміти з людиноцентричних позицій як людський та соціальний капітал. Тому коли в громаді немає доступу до якісної освіти (особливо для дорослих, для молоді, для вразливих груп) виникає

вакуум, у якому зникає ініціатива, знижується довіра та росте пасивність. Саме тому зараз, коли громади отримали більше повноважень і можливостей, освіта має стати пріоритетом як стратегічний ресурс для розвитку, а не як другорядна сфера.

Аналіз досліджень і публікацій. Куделя М. та Самохін І. [1] підкреслюють, що серед неполітичних ризиків найбільш серйозним є ризик низької спроможності громад. В громадах часто не вистачає професіоналів з освітою та досвідом роботи, які можуть ефективно використовувати нові повноваження та грамотно керувати отриманими фінансовими ресурсами.

На думку Хитько М., Кулик А. [2, С. 44], перспективними напрямками розвитку системи освіти в територіальних громадах є «забезпечення доступності освіти для всіх громадян, підвищення якості освіти, ефективне фінансування освіти із забезпеченням контролю за використанням коштів, залучення громадськості до процесу прийняття рішень щодо розвитку освіти в своїх громадах, забезпечення взаємодії між освітніми закладами та громадою, розвиток механізмів партнерства між громадськістю, бізнесом та державою».

Під час проведення Круглого столу з обговорення проблем освіти дорослих на місцевому рівні експерти серед основних проблем освіти дорослих на місцевому рівні учасники назвали [3]:

- 1) недосконалу нормативно-правову базу, де немає прописаних підстав для діяльності в сфері освіти дорослих;
- 2) проблеми з користуванням приміщеннями для центрів освіти дорослих, якщо вони є об'єктами комунальної власності;
- 3) залежність розвитку освіти дорослих від політичної волі місцевих чиновників;
- 4) нерозуміння представниками органів місцевої влади цінності освіти дорослих.

Проведений аналіз наукових публікацій та аналітичних матеріалів [1-4] показує чітку тенденцію, яка полягає в тому, що основна увага зосереджена на дошкільній і загальній середній освіті.

Водночас інші важливі напрями, зокрема освіта дорослих [5], залишаються на периферії освітньої політики та публічного дискурсу. Це створює дисбаланс, у якому потреби значної частини населення, особливо в умовах змін, криз і викликів, не отримують належного фахового та інституційного супроводу. Освіта дорослих залишається в тіні, хоча саме вона має величезний потенціал для розвитку громад, підтримки соціальної згуртованості, професійної адаптації та відновлення після криз.

У контексті теми освітнього потенціалу нової урбаністики та проектно-орієнтованих елементів розвитку громад дослідження демонструють інтеграцію освіти, простору та локальних інновацій. У роботі Ponce-López R. та співавт. обґрунтовано підхід до формування інноваційних районів на основі освіти як ядра *knowledge-based urban development*, де університети та освітні інституції виступають каталізаторами локальної економічної трансформації [6]. André I. та співавт. розглядають місто як середовище взаємного навчання, підкреслюючи роль освітніх практик у зміцненні соціальної згуртованості та формуванні активних громадянських спільнот [7]. Heinrich A. аналізує освіту як самостійне поле урбаністичного планування, доводячи необхідність інтеграції освітньої інфраструктури у стратегічне просторове та архітектурне проектування міст [8]. Park H. на прикладі кейс-методів у планувальній освіті демонструє ефективність проектно-орієнтованого підходу для підготовки фахівців, здатних працювати з реальними викликами сталого розвитку громад [9]. Chen Y., Daamen T. A., Heurkens E. W. T. M. та ін. обґрунтовують міждисциплінарне й експерієнційне навчання в управлінні міським розвитком як механізм поєднання академічних знань із практикою локального проектування [10]. Maruna M. доводить необхідність модернізації освіти у

сфері міського планування через інтеграцію принципів сталого розвитку, що формує у студентів системне бачення розвитку територій [11]. Łuska D. аналізує концепцію нової урбаністики та її критичні аспекти, акцентуючи увагу на формуванні спільнот як центральному елементі просторового розвитку, що відкриває потенціал для освітніх і громадських ініціатив [12].

Невирішена проблематика. Попри зростання уваги до інтеграції освіти, урбаністики та локального розвитку, проблематика освітнього потенціалу нової урбаністики та її проєктно-орієнтованих елементів залишається недостатньо систематизованою і концептуально завершеною. По-перше, відсутня цілісна теоретико-методологічна модель, яка б поєднувала принципи нової урбаністики (людиноцентричність, змішане використання простору, формування спільнот, доступність) із сучасними освітніми підходами, зокрема проєктно-орієнтованим навчанням та експерієнційними методиками. Освіта часто розглядається як супровідний або інфраструктурний елемент міського розвитку, але не як активний інструмент трансформації простору та соціально-економічних відносин у громаді. По-друге, недостатньо дослідженим залишається механізм перетворення освітніх ініціатив у сталі локальні інновації. Немає чітко визначених моделей переходу від навчального проєкту до економічно та соціально життєздатного рішення, інтегрованого в політику громади чи місцеву економіку. Питання масштабування успішних освітньо-проєктних практик також залишається відкритим. Таким чином, актуальним науковим завданням залишається розроблення інтегрованої моделі, яка б системно поєднувала освітній потенціал нової урбаністики з проєктно-орієнтованими механізмами розвитку громад, забезпечуючи вимірюваність результатів, масштабованість рішень і сталість локальних інноваційних процесів.

Метою дослідження є визначення перспективних векторів освітньої політики та публічного дискурсу в громадах з позицій нової урбаністики.

Виклад основного матеріалу. Нова урбаністика (сучасне міське планування, урбаністика нового покоління, інноваційна урбаністика, людиноцентричне міське середовище) – це підхід до міського планування та розвитку, що є альтернативою традиційній моделі функціонального зонування, орієнтованій на великі відстані та роз'єднаність просторів. Вона з'явилася як відповідь на екологічні виклики, соціальну сегрегацію, втрату автентичності міського середовища та кризи громад. На відміну від технократичного містобудування ХХ ст., нова урбаністика повертає фокус на людину, громаду, просторову справедливість і сталий розвиток. Її організаційні форми орієнтовані не лише на архітектуру або транспорт, а на те, як люди живуть, взаємодіють і розвиваються в міському просторі.

Нова урбаністика відкидає вузькоінженерний погляд на міський простір як сукупність функціональних зон. Натомість вона визнає місто живим організмом, у якому освіта є одним з ключових механізмів інтеграції, інклюзії та сталого розвитку.

Розглянемо основні ідеї та принципи нової урбаністики, що впливають на попит на освітні продукти:

1. Компактність і змішаність функцій. Нові урбаністи виступають за щільну, компактну забудову, де житло, робота, освіта, культура, відпочинок і сервіси розташовані поруч. Така організація міського простору формує попит на гнучкі, локалізовані освітні моделі (мікроосвітні центри, коворкінги з навчальними функціями, освітні простори в житлових кварталах тощо). Це також сприяє розвитку неформальної освіти та навчання «на ходу».

2. Пріоритет пішоходів, велосипедистів та громадського транспорту. Простір планується так, щоб вулиці були безпечні, зручні й привабливі для пішого руху. Це сприяє створенню мобільних освітніх рішень, доступних незалежно від наявності авто, наприклад, навчальні павільйони, мобільні школи, креативні автобуси, освітні події на вулиці. Зростає попит на програми

з безпеки, урбан-мобільності, міського екодизайну.

3. Активне вуличне життя. Коли вулиця – не лише транзитний коридор, а місце зустрічей, торгівлі, дозвілля, виникає нова потреба в освітніх подіях просто неба: публічні лекції, воркшопи у дворах, фестивалі знань, вуличні бібліотеки. Освіта стає відкритою, залучаючою, елементом культурного й соціального життя.

4. Архітектурна різноманітність та ідентичність. Гармонійне поєднання традиційної та сучасної архітектури породжує інтерес до освітніх програм з історії міста, культурної спадщини, архітектурного дизайну. Поширюється практика створення навчальних маршрутів, міських шкільних проєктів на тему локальної ідентичності, уроків у музеях просто неба.

5. Інклюзивність та соціальна взаємодія. Місто, доступне для всіх, формує запит на інклюзивну освіту (курси жестової мови, адаптивні навчальні програми, освітні ініціативи для людей поважного віку, мігрантів, людей з інвалідністю). Освітні простори мають враховувати принципи універсального дизайну та бути зручними для кожного.

6. Зелена інфраструктура та екологічність. Розвиток парків, зелених дахів, дощових садів і підтримка біорізноманіття формують нові теми в освіті: екологічна грамотність, урбан-екологія, адаптація до кліматичних змін. Поширюються програми з екоактивізму, пермакультури, міського садівництва. Освітні заходи часто проводяться на природі, в парках або ботанічних зонах.

7. Спільнотворення і громадська участь. Громада виступає суб'єктом планування, а тому важливими стають освітні програми з громадянської активності, фасилітації, урбаністичної демократії. Люди хочуть знати, як впливати на простір навколо себе, й тому зростає попит на навчання з партисипації, міського проєктування, інструментів участі.

Таким чином, нова урбаністика підтримує громади у формуванні

самобутнього простору; стимулює локальні економіки, скорочуючи відтік населення; сприяє реінтеграції внутрішньо переміщених осіб через якісні простори; зменшує екологічний слід, створюючи стійкі екосистеми; підвищує якість життя завдяки безпечному, дружньому середовищу.

У контексті нової урбаністики освіти пропонуємо розглядати не лише як соціальний інститут, а й як просторово-культурну практику, що формує інтелектуальний образ території. Все більше дослідників та практиків визнають: якість урбаністичного середовища безпосередньо пов'язана з тим, як навчаються й навчають, як формується критичне мислення громадян і як міста можуть стати платформами для постійного діалогу, співтворення і взаємного навчання. Сучасні освітні заклади (школи, університети, центри неформальної освіти) вже не обмежуються класичними ролями передавання знань. Вони стають відкритими хабами взаємодії, де відбувається обмін досвідом між поколіннями, культурами, професіями.

Освітній компонент у парадигмі нової урбаністики набуває стратегічного значення, перетворюючись із супровідного елементу розвитку на його ключовий інструмент. Освіта виступає не лише середовищем формування знань, а й механізмом проєктної взаємодії, у межах якої виробляються рішення для просторової, соціальної та економічної трансформації громад.

З огляду на це виникає потреба в системному осмисленні взаємозв'язків між освітніми практиками, проєктними підходами та формуванням інноваційних спільнот. Для відображення цієї логіки запропоновано структурно-логічну модель освітнього потенціалу нової урбаністики (рис. 1), що демонструє механізми інтеграції навчання, партнерства та інновацій у процес стратегічного розвитку громад.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

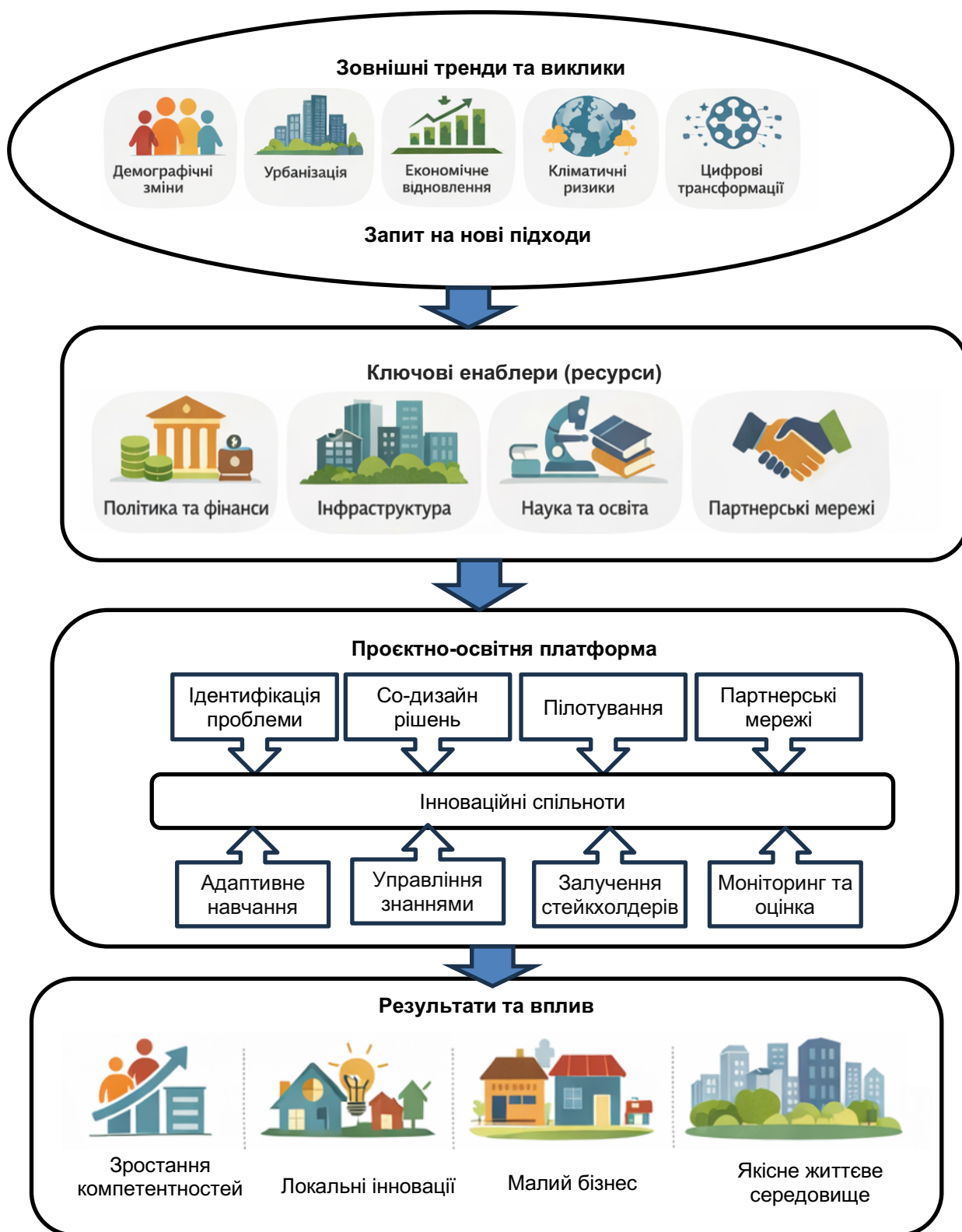

Рис. 1. Структурно-логічна модель освітнього потенціалу нової урбаністики
Джерело: розроблено авторами

Схема починається з зовнішніх трендів і викликів (демографічні зміни, урбанізація, економічне відновлення, кліматичні ризики, цифрові

трансформації тощо), що формують запит на нові підходи до простору та соціального життя. Ці тренди створюють проблеми і можливості одночасно: вони визначають пріоритети для місцевих громад і спрямовують увагу на те, які компетенції, технології та політики необхідні для адаптації. Логіка початку процесу проста: зовнішні драйвери породжують потребу, а потреба визначає цілі освітніх і проєктних втручань.

На наступному рівні з'являються енаблери – умови та ресурси, що перетворюють потребу на реальну дію. До них можемо віднести доступ до фінансування, фізична та цифрова інфраструктура, науково-освітні інститути та існуючі партнерські мережі. Тому перш ніж запускати проєкти, необхідно оцінити та посилити ці базові умови (підвищити прозорість процедур, знайти джерела фінансування, підключити університети та бізнес-партнерів).

У центрі системи розташована освітня платформа, що використовує проєктну методологію. Замість класичної трансмісивної моделі навчання освіта будується навколо реальних локальних викликів. Студенти, мешканці, муніципалітет і бізнес спільно формулюють проблеми, створюють проєктні завдання, розробляють прототипи рішень та тестують їх у просторі громади. Цей підхід породжує синергію знань і практик, в якій академічні методи та дані поєднуються з місцевим досвідом і ресурсами, що підвищує релевантність результатів та їх життєздатність.

Проєктна логіка розгортається поетапно: ідентифікація проблеми → ко-дизайн рішень → пілотування → ітеративне поліпшення → масштабування. Кожен етап породжує свої артефакти: аналітика на першому етапі, концепти й прототипи на другому, пілотні реалізації й вимірювані показники на третьому. Дані і висновки з пілотів швидко повертаються у навчальні модулі та у процес корекції проєктів, завдяки чому навчання постійно оновлюється і адаптується до реального контексту.

Паралельно з навчальною діяльністю виникають інноваційні спільноти

(хаби, технопарки, інкубатори, соціальні підприємства тощо). Логічно, що ці спільноти виконують роль проміжного шару: вони збирають і трансформують знання в продукти, сервіси та бізнес-моделі, пропонують інфраструктуру для тестування й масштабування, а також створюють ринкові та соціальні канали для впровадження рішень. Їх існування підсилює зворотні зв'язки між освітою, громадою і бізнесом, саме через них відбувається перетворення освітніх проєктів у стійкі локальні інновації.

Ключові процеси (залучення стейкхолдерів, розробка адаптивних навчальних програм, моніторинг і оцінка, комунікація результатів та управління знаннями) забезпечують інтеграцію всіх елементів. Логіка цих процесів полягає в тому, що без системного менеджменту і прозорих процедур навіть потенційно успішні пілоти втрачатимуть ефективність: потрібно фіксувати методи, збирати показники, документувати уроки і поширювати їх у мережі партнерів, щоб знання не зникали після завершення проєкту.

Результатом цієї послідовності є поява стійкої інноваційної екосистеми громади, котра характеризується підвищенням компетентностей мешканців, появою місцевих інновацій, зростанням малих підприємств і поліпшенням якості міського середовища. Освітні інтервенції через практичні проєкти створюють матеріальні й соціальні продукти, ці продукти стимулюють економічну активність і соціальну згуртованість, а накопичений досвід стає основою для формулювання нових політик і подальших навчальних програм.

Модель передбачає циклічність і масштабування. Успішні рішення вбудовуються в освітні курси і місцеві стратегії, енаблери посилюються (наприклад, з'являються нові інструменти фінансування або оновлюється інфраструктура), а інноваційні спільноти розширюють мережу впливу.

В табл. 1 представлено систематизовані типи освітніх проєктів у новій урбаністиці, що включає більше форматів, їх описів і прикладів із акцентом на простір, партисипацію, соціальну інклюзію та інновації.

Таблиця 1.

Типи освітніх проєктів у новій урбаністиці

Назва типу проєктів	Опис проєктів	Приклад
Урбаністичні школи та навчальні програми для громад	Освітні ініціативи, які розвивають спроможність місцевих лідерів, архітекторів, активістів працювати з простором та містоплануванням	CANactions School for Urban Studies; курс «Інтегроване просторове планування для ОТГ»
Освіта через простір (Learning by doing)	Навчання, що відбувається в процесі роботи над реальними проєктами у громадських просторах; акцент на спільному творенні	Програма «Конструкції взаємодії: Відкриті села»; урбаністичні табори в сільських громадах
Smart-освіта в громадах	Використання цифрових рішень, мобільних просторів, інноваційних бібліотек і хабів для підвищення доступності знань у громадах	Smart-бібліотека (Полтавщина); цифрові освітні центри SURGe
Молодіжні платформи та хаби	Простіри для навчання, спілкування, реалізації молодіжних ініціатив, розвитку soft skills і громадянської відповідальності	Молодіжний центр "У міста є Я" (Буча); Youth Connect for Ukraine
Мобільна / інклюзивна освіта	Формати, орієнтовані на маломобільні, вразливі групи населення (ВПО, діти з ООП, сільські громади) через виїзні, змішані або цифрові моделі навчання	Мобільний клас безпеки ЮНІСЕФ; освітні автобуси на деокупованих територіях
Культурно-освітні урбан-проєкти	Проєкти на перетині мистецтва, урбаністики та освіти, що досліджують простір через виставки, перформанси, дослідницькі лабораторії	«Метамісто: Схід» (Ізоляція), платформа "Острів", мистецькі резиденції у малих містах
Екологічна освіта та кліматичні урбан-лабораторії	Формати, які об'єднують просторове мислення, освіту щодо сталого розвитку, екології, змін клімату та адаптації	Лабораторії громадської кліматичної дії, «Зелений офіс громади», Екопарк у Вигодській ТГ
Освітні ініціативи з партисипації у міському управлінні	Навчання принципам демократії, спільного управління, включення до процесів ухвалення рішень, бюджетування	Бюджет участі + освіта в школах (Миколаїв, Вінниця); платформи «Громадський простір для всіх»
Урбан-дослідження з учнями / студентами	Дослідницькі освітні проєкти, де учні чи студенти вивчають середовище своєї громади: історію, простір, потреби мешканців	Проєкт «Місто для всіх» (Запоріжжя); інтеграція урбаністики в шкільні програми в Ковелі
Кризова та відновлювальна урбо-освіта	Освіта, спрямована на відновлення зв'язку громади з простором після травматичних подій: війна, екологічні катастрофи тощо	Екскурсії на звільнені території, воркшопи з «відновлення через простір» у Харківській, Чернігівській областях
Гендерно-чутлива урбан-освіта	Проєкти, що досліджують місто очима різних соціальних груп, зокрема жінок, людей з інвалідністю, літніх мешканців	«Місто очима жінок»; просторові аудити доступності
Відкриті освітні простори в міському середовищі	Створення освітніх платформ просто неба (в парках, скверах, міських площах) в якості альтернативи класичним закладам освіти	Освітній двір «Простір змін» у Хмельницькому; "Урбан-сцена" в Краматорську

Джерело: систематизовано авторами

Наведені в табл. 1 типи проєктів свідчать про те, що освіта в новій урбаністиці є не лише інструментом отримання знань, а способом набуття досвіду, активізації участі, розвитку простору, де кожен може стати творцем змін у своїй громаді. Усі проєкти, представлені в табл.1, об'єднує головна ідея: освіта як інструмент просторового, соціального та громадянського розвитку. Вони не лише передають знання, а й формують нові моделі взаємодії з простором, спільнотою та місцевим самоврядуванням. Їх об'єднує міждисциплінарний підхід, де поєднуються урбаністика, педагогіка, соціологія, екологія, мистецтво, цифрові технології. Це дозволяє створювати сучасні формати навчання, наближені до реального життя громад.

Спільною рисою більшості цих ініціатив є акцент на практичність навчання – навчання через дію (learning by doing), залучення мешканців до вирішення актуальних викликів через освітні інструменти, створення нових освітніх просторів у громадах. Проєкти базуються на принципах партисипації, інклюзії, відкритості та локальної адаптації. Проєкти відповідають на конкретні потреби людей у певному контексті (наприклад, війна, відбудова, зміна клімату, соціальна мобільність, урбанізація тощо). Специфіка цих освітніх рішень полягає в гнучкості форматів. Проєкти можуть бути реалізовано у формі стаціонарних урбан-шків, так і мобільних класів, тимчасових урбан-таборів, відкритих освітніх хабів просто неба. Часто ці проєкти реалізуються на перетині формальної та неформальної освіти, охоплюючи як молодь, так і доросле населення, включаючи вразливі групи (ВПО, людей з інвалідністю, жінок, мешканців віддалених сіл тощо). Проєкти допомагають підвищувати спроможність місцевого населення приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку своїх територій, розуміти цінність простору. Освіта в таких форматах стає каталізатором змін: підтримує активність, зміцнює довіру між жителями, розвиває культуру співпраці, відкриває шлях до сталого просторового розвитку.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

В табл. 2 наведено приклади освітніх проєктів у громадах, що реалізуються в контексті нової урбаністики в Україні.

Таблиця 2

Приклади освітніх проєктів у громадах, що реалізуються в Україні

Назва проєкту / ініціативи	Місце реалізації	Опис / мета	Формат / підходи	Партнери / джерело
Цифрові освітні центри SURGe	Київська, Житомирська, Чернігівська області	Забезпечення доступу до освіти для дітей у громадах, що постраждали від війни	Створення безпечних освітніх просторів з гаджетами, книгами, можливістю дистанційного навчання та підтримки	SURGe, місцеві громади
Освітні проєкти ЮНІСЕФ у 5 громадах Харківщини	Валківська, Кегичівська, Пісочинська, Чугуївська, Балаклійська громади	Розбудова цифрових освітніх просторів, надолуження знань, мобільний клас безпеки	Крос-секторальна співпраця, впровадження понад 50 проєктів	ЮНІСЕФ, Харківська обласна військова адміністрація
Smart-бібліотека в Рунівщині	Полтавська область	Створення інклюзивного простору для освіти та дозвілля для всіх вікових груп	Поділ приміщення на зони для різних вікових категорій, використання неформального підходу	Smart Region Полтавської області
Конструкції взаємодії: Відкриті села	Онлайн, сільські громади України	Навчання урбаністів досліджувати, проєктувати та реалізовувати архітектурні ініціативи для сіл	Освітня програма з історії та теорії села, культурних та освітніх практик, інфраструктури та просторів	Платформа Острів, Goethe-Institut Ukraine
Інтегроване просторове планування для ОТГ	30 об'єднаних територіальних громад України	Адаптація європейських підходів міського і регіонального розвитку до територіальних одиниць України	Освітньо-практична програма, розробка концепцій просторового розвитку громад	CANactions School, програма "U-LEAD з Європою"
Youth Connect for Ukraine	Тернопіль, Львів, Луцьк	Підтримка молодих лідерів у реалізації власних проєктів у громадах	Тренінги з реалізації проєктів, підтримка молоді віком від 16 до 35 років	Британська рада в Україні
Ініціатива "У міста є Я"	Буча, Київська область	Створення простору для молоді, де вони можуть проводити час із користю, дізнаватися нове	Урбаністичні курси, неформальна освіта, саморозвиток, психологія	Ініціатива "У міста є Я"

Джерело: систематизовано авторами

Представлені в табл. 2 проєкти демонструють різноманітні підходи до освіти в контексті нової урбаністики, включаючи створення безпечних освітніх просторів, інтеграцію цифрових технологій, розвиток громадської участі та підтримку молоді. Важливо, що ряд з наведених проєктів орієнтовані на дорослих. У добу глобальних трансформацій, швидких технологічних змін і кризи традиційних інституцій освіта дорослих виходить на перший план як ключовий інструмент адаптації, соціальної інтеграції та сталого розвитку локальних спільнот. У межах нової урбаністики вона набуває особливої ваги, стаючи не лише засобом підвищення кваліфікації (перекваліфікації), а й способом осмислення і формування простору як середовища співтворення.

Сьогодні маємо широкий спектр досліджень, що переконливо демонструють: освіта не лише підвищує індивідуальний дохід, а й слугує важливим чинником економічного піднесення. Освіта дорослих має глибоке історичне коріння. Ще у XIX ст. в Україні функціонувало товариство «Просвіта» та різноманітні освітні гуртки [5]. В наш час ця сфера постає вже не лише як традиція, а як нагальна необхідність сучасного життя, що відкриває низку можливостей:

- надолужити втрачене, наприклад, завершити формальну освіту;
- виступити рушієм суспільних трансформацій;
- сприяти розвитку людини, громади, економічної системи загалом;
- інтегруватися в нові технологічні реалії та знання;
- ефективно відповідати на виклики криз (збройних, фінансових тощо).

Освіта дорослих є базовою складовою концепції навчання протягом усього життя. Людина в середньому проводить близько 18 років у межах формальної освітньої системи, однак тривалість життя значно перевищує цей період. Отже, освіта в дорослому віці охоплює найбільший часовий відрізок людського існування, що робить її повноцінною самостійною галуззю, яка має:

- бути впізнаваною у суспільстві та визнаватися на державному рівні;
- мати фахову основу, готуючи професіоналів у цій сфері;
- отримувати системну фінансову підтримку;
- служити інструментом для аналізу та передбачення потенційних викликів у кризових періодах.

Ключові напрями освіти дорослих охоплюють:

1. Постійний професійний розвиток (зокрема післядипломну освіту), що забезпечує готовність до нових вимог ринку праці, сприяє зайнятості.
2. Громадянську освіту, яка формує навички свідомої участі у суспільному житті та взаємодії з державними інституціями.
3. Особистісний розвиток, що передбачає безперервне самовдосконалення, реалізацію внутрішнього потенціалу людини.
4. Компенсаторну освіту, яка дозволяє надолужити освітні прогалини, отримати базові чи нові знання, втрачені або недоступні раніше.

Усі наведені складові формують підґрунтя для адаптації суспільства до змін, зростання згуртованості, інноваційності й життєстійкості в умовах постійних трансформацій. На відміну від традиційної моделі освіти, орієнтованої на підготовку до певної професії в межах чітко структурованої кар'єрної траєкторії, сучасна освіта дорослих в урбаністичному контексті передбачає міждисциплінарність, відкритість, гнучкість і просторову вкоріненість. Вона має відповідати на нові виклики: зміни в ринку праці, урбанізація, міграція, екологічні кризи, потреба в соціальній інтеграції та громадянській активності.

Освіта дорослих має потенціал не лише знижувати рівень соціального відчуження, а й бути засобом демократії «знизу», де громадяни беруть участь у формуванні рішень, що стосуються їхнього середовища. Міські бібліотеки, культурні центри, парки, коворкінги можуть ставати новими «класами», а урбаністичне навчання може стати практикою, вбудованою у повсякденне

життя.

Запропонована концепція освіти дорослих у новій урбаністиці може бути названа просторово-інтегроване навчання для дорослих. Вона ґрунтується на п'яти ключових принципах:

1. Спільнотність: освіта дорослих організовується як форма локального співтворення. Навчання ініціюється не лише інституціями, а й самими мешканцями. Спільноти самі визначають навчальні потреби й формати.

2. Просторове вкорінення: навчальні практики інтегруються в міське середовище. Наприклад, екскурсія історичним районом поєднується з курсом з урбаністики, майстер-клас із догляду за рослинами проводиться у дворовому саду, воркшоп із цифрової грамотності реалізовано у громадському центрі.

3. Інклюзивність: просторово-інтегроване навчання спрямоване на охоплення різних вікових, соціальних, професійних та етнічних груп. Особлива увага приділяється ВПО, маргіналізованим спільнотам тощо.

4. Локальна актуальність: тематика навчання має ґрунтуватися на реальних потребах міста та його жителів (управління відходами, енергоефективність, міський активізм, екологічне волонтерство, соціальне підприємництво тощо).

5. Циркуляція знань: учасники освітнього процесу – це не лише студенти, а й викладачі. У рамках просторово-інтегрованого навчання кожен може бути носієм знань і досвіду. Це забезпечує циркуляцію міжформального, неформального та інституційного знання в межах урбаністичної екосистеми.

У період відновлення, трансформацій і зростаючої ролі локальних ініціатив громада стає не лише територією проживання, а й простором спільної відповідальності, розвитку та самореалізації. У такому контексті особливої ваги набуває ідея «корисного фахівця для громади» – людини, чия професійна діяльність поєднує експертність, соціальну емпатію, міждисциплінарність і локальну включеність.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

В табл. 3 наведено приклади корисних фахівців для громади, їх ролі, навички та приклади сфер застосування.

Таблиця 3

Приклади корисних фахівців для громади

Фахівець	Роль у громаді	Ключові навички	Приклади застосування
Урбаніст-громадотворець	Формує якісний простір, з урахуванням потреб мешканців	Урбаністика, просторове планування, фасилітація	Планування зелених зон, безбар'єрні рішення, оновлення громадських просторів
Соціальний інженер	Створює мережі підтримки для вразливих груп, розвиває соціальні ініціативи	Соціальна робота, проєктний менеджмент, комунікація	Ініціатива підтримки ВПО, запуск соціального підприємства, робота з літніми людьми
Екопедагог / екотренер	Поширює екосвідомість, навчає сталому стилю життя	Екологія, педагогіка, комунікація	Проведення тренінгів з сортування, запуск міського саду, екологічне волонтерство
Культурний фасилітатор	Об'єднує громаду через культуру	Культурологія, артменеджмент, фасилітація	Організація фестивалів, арт-проєктів, створення місцевих музеїв і архівів
Цифровий навігатор	Підвищує цифрову грамотність, полегшує доступ до онлайн-сервісів	ІТ, навчання дорослих, технічна підтримка	Навчання старших людей е-послугам, запуск цифрового центру, підтримка е-врядування
Агроном-консультант	Розвиває сільське господарство, продовольчу безпеку	Агрономія, консалтинг, кооперація	Навчання фермерів, розвиток локальних брендів, підтримка агротуризму
Кооперативний менеджер	Об'єднує підприємців та виробників, зміцнює економічну стійкість громади	Економіка, правові основи, комунікація	Створення сільгоспкооперативу, платформи збуту, освітніх бізнес-програм
Молодіжний ментор	Працює з молоддю, підтримує розвиток лідерства	Педагогіка, менторство, психологія	Проведення хакатонів, тренінгів, підтримка молодіжних ініціатив і волонтерських груп
Фахівець з кризової комунікації	Надає підтримку в період травми, дезінформації, конфліктів	Комунікація, медіація, психологія	Робота з травмою війни, інформування громади, проведення інформаційних кампаній
Громадський медіатор	Розв'язує конфлікти в громаді, будує довіру між різними групами	Медіація, соціальна психологія, правознавство	Посередництво у спорах, модерація діалогів між владою і громадянами

Джерело: систематизовано авторами

Корисний фахівець для громади – це не просто спеціаліст у своїй галузі, а той, хто:

- розуміє локальний контекст (історію, проблеми, потенціал своєї громади);
- працює в режимі співтворення (залучає мешканців до планування, прийняття рішень, реалізації проєктів);
- має соціальну орієнтацію (сприяє добробуту, безпеці, розвитку, згуртованості громади);
- готовий до навчання та гнучкості (відповідає на нові виклики, змінюється разом із громадою);
- працює міжсекторально на межі економіки, освіти, екології, цифровізації.

Висновки. Нова урбаністика є філософією співжиття, де простір має соціальне, культурне та екологічне значення. Нова урбаністика передбачає спільне творення нового типу міст і громад: людських, відкритих, різноманітних і стійких. Освіта дорослих у новій урбаністиці — це не просто адаптація до змін, це проєктування майбутнього через спільне навчання в місті, яке мислиться як «відкритий університет». Це шлях до більш інклюзивних, свідомих, життєстійких спільнот, у яких дорослі не лише здобувають нові знання, а й стають співтворцями урбаністичного простору. Результатом освіти нової урбаністики є корисний фахівець – інноватор, що здатен перетворити громаду з пасивного отримувача допомоги на активного учасника змін.

Список використаних джерел

1. Куделя М., Самохін І. Освіта в руках громад: чи можливі зміни? CEDOS. URL: https://cedos.org.ua/pdf/ukrainian_pdf.pdf
2. Хитько М., Кулик А. Напрями розвитку освіти в територіальних громадах Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. 2022. № 2 (3). С. 41-45.

3. Освіта дорослих у громадах не має залежати від політичної волі чиновників. ГУРТ. 18.06.2019. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/53653/>
4. Стратегія розвитку освіти в громаді: практичний poradnik / Войцех Мархлевські, Олег Процак. К., 2018. 56 с.
5. Як запроваджувати освіту для дорослих у громадських та культурних центрах. Cedoss. 16.05.2024. URL: <https://cedoss.org.ua/events/yak-zaprovadzhuvaty-osvitu-dlya-doroslyh-u-gromadskyh-ta-kulturnyh-czentrakh/>
6. Ponce-López R., Peraza-Mues G., et al. Knowledge based urban development: An approach to innovation districts based on education. *Frontiers in Education*. 2023. Vol. 8. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1029234>
7. André I., Carmo A., Abreu A., et al. Learning for and from the city: the role of education in urban social cohesion. *Belgeo: Revue Belge de Géographie*. 2011. <https://doi.org/10.4000/belgeo.8587>
8. Heinrich A. Education as a Field for Urban Planning, Architecture and In: *Springer Handbook of Urban Education*. 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-78597-0_3
9. Park H. Case Study for Planning Education. *Sustainability*. 2025. Vol. 17. DOI: 10.3390/su17031294. <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/3/1294>
10. Chen Y., Daamen T. A., Erwin W.T.M. Heurkens, et al. Interdisciplinary and experiential learning in urban development management education. *International Journal of Technology and Design Education*. 2020. <https://doi.org/10.1007/s10798-019-09541-5>
11. Maruna M. Remodelling urban planning education for sustainable development. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2018. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2017-0102>
12. Łucka D. How to build a community: New Urbanism and its critics. *Urban Development Issues*. 2018. <https://doi.org/10.2478/udi-2018-0025>
13. Омеляненко В., Підоричева І., Омеляненко О. Інфраструктурна

складова розвитку інтелектуального капіталу локальних спільнот. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 1 (10). С. 38-45.

14. Омеляненко В.А., Омеляненко О.М. Інфраструктура розвитку людського капіталу та вибір пріоритетних проєктів смарт-рішень для громад. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 4 (4). С. 1252-1269.

15. Omelyanenko V. A., Fantaiev V. E. Methodical aspects of assessing the impact of implementation stages of smart city projects on the social and economic impacts. Achievements of the Economy: Prospects and Innovations. 2024. № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13326540>